

ارزیابی وضعیت آموزشی رشته‌های توانبخشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی از دیدگاه دانشجویان در سال ۸۳ - ۱۳۸۲

* کیانوش عبدی^۱، دکتر سادات سید باقر مداح^۲، دکتر مهدی رهگذر^۳، اصغر دالوندی^۴

چکیده

هدف: هدف این پژوهش شناخت و ارزیابی وضعیت آموزشی رشته‌های توانبخشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی است.

روش بررسی: این پژوهش از نوع توصیفی و با استفاده از دیدگاه دانشجویان سال سوم و چهارم کارشناسی و سال دوم کارشناسی ارشد رشته‌های توانبخشی صورت گرفته است. در این پژوهش از روش تمام شماری (۱۶۰ نفر) استفاده شد. داده‌های مربوطه از طریق پرسشنامه و با همکاری نمایندگان دوره‌های مختلف دانشجویان رشته‌های توانبخشی جمع‌آوری و با استفاده از مقیاس لیکرت از طریق ضریب همبستگی و استفاده از روشهای آمار توصیفی تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: یافته‌های نهایی این پژوهش نشان داد وضعیت ارزیابی برای هریک از سرفصلهای آموزشی به شرح ذیل بوده است.

وضعیت محل تشکیل کلاسهای تئوری «نسبتاً مطلوب»، وضعیت محل تشکیل کلاسهای عملی «نسبتاً مطلوب»، وضعیت کلاسهای عملی «نامطلوب»، وضعیت اداره امور کلاسها «نسبتاً مطلوب»، وضعیت کارشناسان آموزشی «نسبتاً مطلوب»، وضعیت برنامه‌ریزی دروس «نامطلوب»، وضعیت نحوه ارائه دروس تئوری «نسبتاً مطلوب»، وضعیت آموزش در مراکز بالینی «نامطلوب» و وضعیت مراکز بالینی «نامطلوب» می‌باشد.

نتیجه‌گیری: از مجموع نظرات حاصل چنین بر می‌آید که وضعیت برگزاری کلاسها از لحاظ محل و اداره آن و ارائه دروس تئوری در سطح نسبتاً مطلوبی بوده، ولی نحوه آموزش بالینی و وضعیت کلاسهای عملی چنین نمی‌باشد. در بین گروههای آموزشی، گروههای گفتاردرمانی، ارتوپدی فنی و فیزیوتراپی بترتیب از مطلوبیت بیشتری برخوردار بوده‌اند. بنا به نظر دانشجویان ناهماهنگی در آموزش تئوری و بالینی وجود داشته و کمبود اساتید مجرب در آموزش تئوری و بالینی وجود دارد. برخی دانشجویان دلیل غیبت از کلاسها را تدریس نامناسب عنوان می‌کنند و ضعف دسترسی به اساتید درسی و راهنما و ضعف قوانین و مقررات آموزشی از دیگر مشکلات آنان است.

کلید واژه‌ها: ارزیابی آموزشی / دانشجو / رشته‌های توانبخشی

۱- کارشناس ارشد مدیریت توانبخشی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
۲- دکترای آموزش پرستاری، استادیار دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
۳- دکترای آمار حیاتی، استادیار دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
۴- کارشناس ارشد پرستاری، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تاریخ دریافت مقاله: ۸۵/۵/۲۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۵/۱۰/۲۰

* آدرس نویسنده مسئول:

تهران، اوین، بلوار دانشجو، بن بست کودکان، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش

تلفن: ۲۲۴۲۰۲۹۷

*E-mail: k55Abdi@yahoo.com

مقدمه

آموزش با هدف ایجاد تغییر به منظور رفع نیاز انجام می‌شود. با توجه به اینکه در شرایط زندگی امروز، نیازهای جامعه در حال تغییر دائمی هستند، چنین توصیه شده که دانشگاهها نیز می‌بایست در آموزش خود تغییر ایجاد کنند. در این رابطه حداکثر بهره‌گیری از تجربیات دیگران نیز توصیه شده است (۱).

فدراسیون جهانی آموزش پزشکی WFME در اعلامیه ادینبورگ خود در سال ۱۹۸۸ به نقش دانشجویان در برنامه‌ریزی و ارزشیابی آموزش اشاره نموده است و دانشجویان به عنوان مشتریان اصلی نظام آموزش عالی محسوب می‌شوند [به نقل از شکورنیا (۲) ۱۳۸۲].

با توجه به اینکه آموزش عالی کانون اصلی تربیت نیروی انسانی متخصص و آموزش دیده است که می‌تواند با برخورداری از ایده‌ها و اندیشه‌های نو هر لحظه در شریانهای حیاتی حرکت رو به رشد جامعه، توانایی‌های بالقوه نوینی را تزریق کند، این سؤال به ذهن می‌رسد که دانشگاهها تا چه اندازه توانسته‌اند رسالت‌های خود را تحقق بخشند؟ پاسخ به این سؤال و سئوالاتی از این قبیل را باید در کیفیت موجود در دانشگاهها و نظام ارزیابی آن جستجو نمود (۳).

با این وجود، چالشها در نظام آموزش عالی محسوس تر است چرا که دانشگاهها به فراخور موقعیت علمیشان در معرض ارتباط و همسوزی بیشتری نسبت به سایر نظامها هستند، بنابراین تحول در آنها نیز سریعتر به وقوع می‌پیوندد، بر همین اساس نظام آموزشی چنانچه نتواند با اتخاذ ساز و کاری مناسب امکان رویارویی مطلوب با دیگر نظامها را پیدا کند، تا هم خود را متحول سازد و هم زمینه تحول‌سازی را در بستر جامعه فراهم آورد راه بجایی نخواهد برد (۴).

به لحاظ جایگاه ویژه علوم توانبخشی و نقش حیاتی آن در سلامت جامعه، توجه به آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص در رشته‌های مختلف توانبخشی بسیار قابل اهمیت می‌باشد و از آنجا که وظیفه اصلی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی به عنوان تنها دانشگاه تخصصی توانبخشی در کشور و حتی در سطح منطقه، آموزش و تربیت نیروی متخصص و آگاه در رشته‌های تخصصی یاد شده می‌باشد این سؤال مطرح می‌شود که آیا برنامه‌های آموزشی رشته‌های توانبخشی و اهداف و اجرای آنها در این دانشگاه به گونه‌ای هست که افرادی را با توانایی و تبحر لازم جهت ارائه خدمات تخصصی در این مشاغل تربیت نماید، یا اینکه ضرورت ایجاب می‌نماید با انجام پژوهش در برنامه‌های آموزشی به مشکلاتی که فراروی آن وجود دارد پی برده و تغییرات لازم ایجاد شود.

امروزه ضرورت توجه به کیفیت آموزش و ارتقاء آن از منظر انجام ارزیابی

نیازها و مسائل آموزشی احساس شده است، به طوری که هدف متعالی هر نظام آموزشی ارتقاء کیفیت است و دست نیافتن به این هدف باعث هدر رفتن منابع اقتصادی و کاهش اعتماد به نفس و تزلزل شخصیت فردی و اجتماعی دانشجویان می‌شود و اگر ارزیابی به خوبی طراحی و اجرا شود، ایجاد تحول در برنامه‌ها و روشهای آموزشی با مرتفع کردن مشکلات را به دنبال داشته که این خود موجب موفقیت برنامه‌های آموزشی و ارتقاء کیفیت آنها خواهد شد.

به عبارت دیگر در هر فعالیت آموزشی از قدم اول که به تشخیص نیازها پرداخته می‌شود تا آخرین قدم که پیامدهای مورد نظر به دست می‌آید، استفاده از ارزیابی ضرورت دارد. از این جمله می‌توان به کاربرد ویژه ارزشیابی در برنامه‌ریزی نظامهای آموزشی تأکید کرد (۵).

از آنجایی که استفاده از ارزشیابی‌های دانشجویی جهت ارزیابی تدریس رشد فزاینده‌ای در سراسر دنیا یافته است و متداولترین روش محسوب می‌شود (۶) بنابراین در این پژوهش به منظور ارزیابی وضعیت آموزش از دیدگاه دانشجویان بهره گرفته شده است.

چرا که دانشجویان می‌توانند به روشهای مختلفی تدریس استادان را ارزیابی و ارزشیابی کنند. از جمله این روشها پاسخ به سئوالهای باز، پرسشنامه‌های بسته و مصاحبه‌های فردی و گروهی است (۷).

اهمیت ارزیابی از آن جهت است که واقعیت یا کیفیت آنچه می‌خواهد محقق شود، تعیین می‌گردد. ارزیابی اطمینان می‌دهد که تا چه اندازه عملکرد نظامهای آموزش عالی مطابق نیازهای مورد نظر برنامه‌ریزی شده تحقق یافته است (۸). هدف از انجام این پژوهش شناخت وضعیت آموزشی رشته‌های توانبخشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی در سال تحصیلی ۸۳ - ۱۳۸۲ بوده است.

روش بررسی

این پژوهش مطالعه‌ای توصیفی - مقطعی است. جامعه آماری که با نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند عبارت بوده است از دانشجویانی که در مهرماه ۱۳۸۲ دارای شرایط ذیل بوده‌اند: گروه (۱) دانشجویان مقطع کارشناسی ورودی مهرماه ۷۹ که دوره کارورزی ایشان حداکثر شهریورماه ۸۳ پایان یافته و فارغ التحصیل می‌شدند.

گروه (۲) دانشجویان مقطع کارشناسی ورودی مهر ماه ۸۰ که دوره کارآموزی ایشان همراه با دروس تئوری در حال انجام بود.

گروه (۳) دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد ورودی مهر ۸۱ که واحدهای تئوری ایشان حداکثر شهریور ماه ۸۳ پایان می‌یافت.

با استفاده از پرسشنامه اطلاعات دانشجویان به صورت سرشماری جمع آوری شد. داده‌ها به وسیله نرم افزارهای آماری ای. پی. آی و

گفتاردرمانی، ۳۵/۲ درصد دانشجوی کاردرمانی و ۳/۸ درصد دانشجوی مدیریت توانبخشی بوده‌اند. در مجموع ۸۱/۸ درصد دانشجویان در مقطع کارشناسی و ۱۸/۲ درصد در مقطع کارشناسی ارشد مشغول به تحصیل بودند. ۱۰ سرفصل آموزشی به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی مورد بررسی قرارگرفتند که در مجموع این سرفصل‌ها نشان می‌دهد وضعیت محل تشکیل کلاسهای تئوری و عملی، اداره امور کلاسها، کارشناسان آموزشی و نحوه ارائه دروس تئوری در سطح «نسبتاً مطلوب» و بقیه در سطح «نامطلوب» ارزیابی شده‌اند (جدول ۱).

اس.پی.اس. مورد تجزیه و تحلیل قرارگرفت. در تجزیه و تحلیل داده‌ها از روشهای آمار توصیفی، مقیاس لیکرت از طریق ضریب همبستگی و در ارزیابی وضعیت آموزشی از روش وزن دهی (ارزشگذاری) استفاده شده است.

یافته‌ها

در این مطالعه تعداد ۱۶۰ نفر دانشجو شرکت داشتند که ۵۱/۳ درصد دختر و ۴۸/۸ درصد پسر بودند. ۲۳/۳ درصد دانشجوی رشته فیزیوتراپی، ۱۱/۳ درصد دانشجوی ارتوپدی فنی، ۲۶/۴ درصد دانشجوی

جدول ۱- میانگین و انحراف معیار سرفصل‌های وضعیت آموزشی و مقایسه آنها بر اساس پیوستار ارزیابی به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی در سال ۸۳-۱۳۸۲										
سرفصل	میانگین و انحراف معیار	جنس			رشته تحصیلی			مقطع تحصیلی		
		دختر	پسر	فیزیوتراپی	ارتوپدی فنی	گفتاردرمانی	کاردرمانی	مدیریت توانبخشی	کارشناسی ارشد	کارشناسی
وضعیت محل کلاسهای تئوری	م. ۱۹/۹۹ م.ا. ۴/۲۰	۱۹/۵۸	۲۰/۹۱	۲۲/۰۵	۱۹/۶۴	۱۸/۷۱	۱۷/۱۷	۱۹/۷۵	۲۰/۰۰	۱۹/۷۹
وضعیت محل کلاسهای عملی	م. ۱۹/۲۰ م.ا. ۷/۲۳	۱۸/۶۰	۲۰/۰۳	۲۲/۲۲	۲۱/۶۱	۱۸/۰۲	۱۸/۸۳	۱۸/۰۶	۲۰/۱۴	۱۸/۹۰
وضعیت کلاسهای عملی	م. ۸/۹۵ م.ا. ۶/۳۳	۸/۷۶	۱۰/۸۶	۱۱/۲۸	۷/۹۰	۸/۰۳	۲/۸۳	۸/۷۸	۹/۳۴	۸/۸۶
وضعیت اداره امور کلاسها	م. ۹/۹۱ م.ا. ۳/۳۰	۹/۳۳	۸/۷۶	۱۰/۶۱	۱۰/۳۳	۹/۴۶	۱/۸۶	۹/۵۵	۹/۹۶	۹/۶۳
وضعیت کارشناسان آموزش	م. ۱۳/۲۰ م.ا. ۴/۳۰	۱۲/۸۵	۱۲/۲۷	۱۵/۰۵	۱۳/۳۳	۱۲/۶۶	۱۲/۵۰	۱۲/۹۱	۱۳/۵۵	۱۳/۰۲
وضعیت برنامه‌ریزی دروس	م. ۱۴/۱۰ م.ا. ۴/۰۵	۱۳/۵۵	۱۴/۸۹	۵/۱۱	۱۴/۹۸	۱۲/۱۸	۱۱/۱۷	۱۳/۸۷	۱۳/۸۳	۱۳/۸۴
نحوه ارائه دروس تئوری	م. ۳۴/۴۴ م.ا. ۸/۳۰	۳۲/۶۴	۳۳/۴۰	۳۵/۳۳	۳۶/۸۸	۳۲/۲۵	۳۰/۳۳	۳۳/۶۵	۳۵/۷۹	۳۴/۰۳
نحوه آموزش در مراکز بالینی	م. ۳۲/۵۵ م.ا. ۱۷/۱۰	۴۵/۴۲	۴۲/۵	۴۳/۹۴	۴۹/۳۶	۴۴/۵۰	۸/۶۷	۴۵/۳۹	۳۷/۸۳	۴۴/۰۱
وضعیت مراکز بالینی	م. ۸/۷۹ م.ا. ۹/۵۱	۷/۸۵	۷/۵۱	۷/۵۵	۸/۵۷	۹/۴۸	۲/۱۷	۸/۰۱	۹/۷۹	۸/۳۳
وضعیت گروه آموزشی	م. ۱/۷۳ م.ا. ۰/۷۰۵	۱/۸۳	۱/۷۹	۱/۸۰	۲/۰۳	۱/۶۸	۱/۰	۱/۷۵	۱/۹۵	۱/۷۸
		۰/۷۴۱	۰/۷۳۱	۰/۷۷۵	۰/۷۴۷	۰/۶۶۳	۰/۰	۰/۶۷۷	۰/۹۴۵	۰/۷۲۳

م.ا: انحراف معیار

م: میانگین

رشته و مقطع به استثنای رشته گفتار درمانی که «نسبتاً مطلوب» بوده است، «نامطلوب بودن» تعداد مراکز بالینی به استثنای رشته گفتاردرمانی که در سطح «نسبتاً نامطلوب» اظهار شده است، «نامطلوب بودن» اساتید مجرب به غیر از رشته فیزیوتراپی که وضع «نسبتاً مطلوب» داشته است و «نسبتاً مطلوب بودن» قدرت بیان و تفهیم مطالب درسی به غیر از رشته کاردرمانی که «نامطلوب» ارزیابی شده می‌توان اشاره نمود.

در جدول شماره ۲ نتایج پیوستار ارزیابی درمورد متغیرهای آموزشی زیرمجموعه هریک از سرفصلها که از بیشترین ضریب همبستگی برخوردار بوده‌اند به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی مشاهده می‌شود که ازمهمترین آنها به «نسبتاً مطلوب بودن» وضعیت گروههای آموزشی به استثنای رشته مدیریت توانبخشی که در سطح «نامطلوب» قرار دارد، «نامطلوب بودن» تعداد اساتید درگروه به تفکیک جنس،

جدول ۲- ارزیابی متغیرهای زیرمجموعه سرفصل‌ها با بیشترین ضریب همبستگی بر اساس پیوستار ارزیابی به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی دانشجویان رشته‌های توانبخشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی در سال ۸۳-۱۳۸۲

متغیر	جنس		رشته تحصیلی				مقطع تحصیلی	
	دختر	پسر	ارتوپدی فنی	گفتاردرمانی	کاردرمانی	مدیریت توانبخشی	کارشناسی ارشد	کارشناسی
تناسب مساحت کلاسها با تعداد دانشجویان	ن	م	ن	م	ن	م	ن	م
میزان تجهیزات عملی	ن	ن	م	ن	ن	ن	ن	ن
در دسترس بودن مواد و تجهیزات آموزشی برای استفاده	ن	ن	ن	ن	ن	ن	ن	ن
وضعیت اتاق کامپیوتر	ن	م	ن	م	ن	م	م	ن
وضعیت کارگاه ارتوپدی فنی	م	ن	م	-	-	-	ن	ن
میزان همکاری مسئولان کلاسها در مورد تأمین وسایل سمعی و بصری	ن	م	م	ن	م	م	م	ن
تعداد اساتید در گروه آموزشی مربوطه	ن	ن	ن	م	ن	ن	ن	ن
میزان همکاری کارشناسان گروه آموزشی	ن	م	م	م	م	م	م	ن
استفاده از اساتید مجرب	ن	ن	م	ن	ن	ن	ن	ن
قدرت بیان و تفهیم مطالب	ن	م	م	ن	ن	م	م	ن
مشخص نمودن اهداف درس توسط اساتید گروه	ن	م	م	ن	م	ن	ن	م
میزان تناسب دروس با تخصص اساتید	ن	م	م	م	م	ن	م	م
برگزاری جلسات حل مشکل بالینی در طول ترم	ن	ن	ن	ن	ن	-	ن	ن
نحوه سپری شدن اوقات در مراکز بالینی	ن	م	ن	م	م	-	م	ن
تناسب آموزش بالینی با نیازهای دانشجویان	ن	م	ن	م	ن	-	ن	ن
تعداد مراکز بالینی دانشگاه	ن	ن	ن	ن	ن	-	ن	ن
وضعیت مرکز پویا	م	م	م	-	ن	-	م	ن
وضعیت مرکز مولوی	م	م	م	-	م	-	م	م
وضعیت بیمارستان رازی	م	ن	-	-	ن	-	ن	ن
وضعیت گروه آموزشی	ن	ن	ن	ن	م	ن	ن	ن

به ترتیب فقط با ارقام ۳/۱ و ۶/۹ درصد بسیار خوب دانسته شده، عدم اعتقاد دانشجویان رشته‌های ارتوپدی فنی، گفتاردرمانی و مدیریت توانبخشی به وجود اساتید مجرب در سطح «بسیار خوب» و ضرورت بسیار زیاد نزدیک به ۵۰ درصدی دانشجویان دختر و پسر به وجود استاد راهنما از مهمترین نظرات مطرح شده توسط دانشجویان رشته‌های توانبخشی بوده است.

در جدول شماره ۳ نتایج بهترین و نامناسب‌ترین گزینه متغیرهای منتخب از وضعیت آموزشی (۱۲ متغیر آموزشی) آمده است.

براین اساس، اشاره ۷۵ درصدی دانشجویان کارشناسی به نامناسب بودن شیوه تدریس سخنرانی، کمبود مراکز بالینی دانشگاه بنابر نظر ۶۰٪ دانشجویان به تفکیک جنس، نظریه عدم تناسب ۵۲ درصدی میان تعداد دانشجو و فضای مراکز بالینی در مقطع کارشناسی، میزان وقت‌شناسی اساتید به تفکیک دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد

جدول ۳- درصد بهترین و نامناسب‌ترین گزینه متغیرهای منتخب از وضعیت آموزشی به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی دانشجویان رشته های توانبخشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی در سال تحصیلی ۱۳۸۲-۸۳

امکانات سمعی و بصری کلاس تئوریک	تناسب تجهیزات با محتوی دروس تئوری	ضرورت وجود اداره کلاسها	ضرورت وجود استاد راهنما در گروه	تعداد اساتید در گروه آموزشی	تعداد اساتید مجرب	میزان وقت شناسی	هماهنگی آموزش بالینی با دروس تئوری	تعداد مراجعین در مراکز بالینی	تناسب میان تعداد دانشجو و فضای مراکز بالینی	تعداد مراکز بالینی دانشگاه	وضعیت گروه آموزشی		
۲/۵	۴/۰	۴۱/۰	۴۶/۹	۲/۵	۲/۵	۴/۹	۶/۸	۶/۸	۵/۶	۷/۱	۰/۰	ب ^۱	دختر
۳۰/۰	۳۷/۳	۵/۱	۸/۶	۳۹/۲	۴۳/۲	۸/۶	۳۴/۷	۳۷/۸	۴۴/۴	۶۰/۰	۴۱/۹	ن ^۲	جنس
۲/۶	۱/۳	۳۲/۵	۴۸/۷	۷/۷	۱/۳	۲/۶	۰/۰	۴/۲	۴/۲	۱/۴	۱/۵	ب	پسر
۳۲/۱	۳۶/۰	۶/۵	۹/۰	۳۸/۵	۴۲/۳	۲۶/۹	۳۱/۰	۳۸/۰	۵۴/۹	۵۵/۷	۳۵/۴	ن	فیزیوتراپی
۵/۷	۵/۶	۱۴/۳	۲۲/۲	۵/۶	۵/۶	۵/۶	۳/۰	۰/۰	۳/۰	۶/۱	۰/۰	ب	ارتوپدی
۴۰/۰	۳۶/۱	۱۱/۴	۲۵/۰	۳۸/۹	۱۶/۷	۲۵/۰	۲۷/۳	۶۱/۸	۳۹/۴	۷۵/۸	۳۷/۵	ن	فنی
۴۰/۶	۰/۰	۴۴/۴	۴۴/۴	۵/۶	۰/۰	۰/۰	۶/۳	۶/۳	۶/۳	۰/۰	۰/۰	ب	رشته
۴۰/۶	۴۴/۴	۵/۶	۰/۰	۳۳/۳	۵۰/۰	۵/۶	۲۵/۰	۱۲/۵	۵۰/۰	۷۵/۰	۴۰/۰	ن	گفتاردرمانی
۵/۶	۲/۹	۴۶/۳	۵۲/۴	۵/۰	۰/۰	۴/۸	۲/۴	۴/۸	۲/۴	۹/۸	۲/۹	ب	کاردرمانی
۲۷/۸	۱۴/۳	۷/۳	۰/۰	۲۵/۰	۲۸/۶	۴/۸	۳۸/۱	۳۱/۰	۳۳/۳	۳۴/۱	۲۲/۹	ن	مدیریت
۲/۴	۱/۹	۳۸/۹	۶۰/۷	۵/۴	۱/۸	۱/۸	۳/۸	۹/۸	۸/۰	۰/۰	۰/۰	ب	توانبخشی
۲۱/۴	۵۰/۰	۰/۰	۸/۹	۴۶/۴	۶۷/۹	۲۶/۸	۳۵/۸	۳۷/۳	۷۰/۰	۶۲/۵	۴۲/۶	ن	کارشناسی
۰/۰	۰/۰	۶۶/۷	۵۰/۰	۰/۰	۰/۰	۱۶/۷	۴	-	-	-	۰/۰	ب	مقطع
۵۰/۰	۳۳/۳	۰/۰	۰/۰	۸۳/۳	۳۳/۳	۱۶/۷	-	-	-	-	۱۰۰/۰	ن	ارشد
۰/۸	۲/۵	۳۴/۹	۴۴/۸	۶/۳	۱/۶	۳/۱	۲/۴	۴/۸	۱/۴	۲/۵	۰/۰	ب	
۳۰/۵	۳۷/۲	۴/۰	۱۰/۹	۳۷/۸	۴۲/۶	۱۹/۴	۳۲/۸	۴۲/۷	۵۲/۸	۶۴/۲	۳۸/۷	ن	
۱۰/۳	۳/۶	۴۲/۹	۴۱/۴	۰/۰	۳/۴	۶/۹	۱۰/۰	۱۰/۰	۱۰/۵	۱۵/۸	۵/۰	ب	
۳۱/۰	۳۲/۱	۱۴/۳	۰/۰	۴۴/۸	۴۱/۴	۱۰/۳	۳۰/۰	۱۰/۰	۲۶/۳	۱۵/۸	۴۰/۰	ن	

۱- ب = درصد بهترین وضعیت

۲- ن = درصد نامناسب‌ترین وضعیت

در پایان به مقایسه بیشترین و کمترین ضریب همبستگی هریک از همبستگی ازمیان ضرایب همبستگی ۵۰٪ و بالاتر بوده است که به ۱۰ سرفصل آموزشی می‌پردازیم، البته انتخاب کمترین ضریب تفکیک هر سرفصل در جدول شماره ۴ آورده شده است.

جدول ۴- بیشترین و کمترین ضریب همبستگی هر یک از سرفصل‌ها یا متغیرهای زیر مجموعه آن			
سرفصل	بیشترین ضریب همبستگی	متغیر	* کمترین ضریب همبستگی
وضعیت محل تشکیل کلاسهای تئوری	۰/۶۱	تناسب مساحت کلاسها با تعداد دانشجویان	درجه حرارت هوای کلاس در فصول پاییز و زمستان
وضعیت محل تشکیل کلاسهای عملی	۰/۷۱	میزان تجهیزات کلاسهای عملی	میزان همکاری مسئولان کلاس عملی در زمینه استفاده دانشجویان
وضعیت کلاسهای عملی	۰/۶۶	وضعیت کارگاه ارتوپد فنی	ADL وضعیت کارگاه (فعالیت‌های روزمره زندگی) کاردرمانی
وضعیت اداره امور کلاسها	۰/۷۵	میزان همکاری مسئولان کلاسها با اساتید و دانشجویان در مورد تأمین وسایل سمعی	ضرورت وجود اداره امور کلاسها
وضعیت کارشناسان آموزشی	۰/۷۴	میزان همکاری کارشناسان	میزان همکاری کارشناسان واحد امتحانات
وضعیت برنامه‌ریزی دروس	۰/۷۳	استفاده از اساتید مجرب	توزیع برنامه هفتگی مناسب و دقیق
نحوه ارائه دروس تئوری	۰/۶۴	قدرت بیان و تفهیم مطالب درسی	امکان دسترسی دانشجویان به اساتید
نحوه آموزش در مراکز بالینی	۰/۷۱	رعایت زمانبندی آموزش بالینی	میزان وقت شناسی اساتید

* انتخاب کمترین ضریب همبستگی از میان ضرایب همبستگی ۵۰٪ و بالاتر بوده است.

وضعیت محل تشکیل کلاسهای عملی: این سرفصل با میانگین ۱۸/۹۰ و انحراف معیار ۶/۵۴ به طور کلی بر طبق پیوستار ارزیابی «نسبتاً مطلوب» ارزیابی شده است. نتایج ارزیابی به تفکیک جنس و مقطع نیز مؤید همین مطلب است. در حالیکه دانشجویان گفتاردرمانی این وضع را در سطح «نامطلوب» اظهار نموده‌اند، دانشجویان سایر رشته‌های توانبخشی آنرا «نسبتاً مطلوب» ذکر کرده‌اند.

وضعیت کلاسهای عملی: بر اساس پیوستار ارزیابی، دانشجویان رشته‌های توانبخشی با میانگین ۸/۹۶ و انحراف معیار ۵/۵۴ این سرفصل را در مجموع «نامطلوب» ارزیابی کرده‌اند که نتایج به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی نیز مؤید این مطلب می‌باشد. **وضعیت اداره امور کلاسها:** این سرفصل با میانگین ۹/۶۳ و انحراف معیار ۲/۸۷ به طور کلی در سطح «نسبتاً مطلوب» ارزیابی شده است که نتایج به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی نیز همین مطلب را تأکید می‌کند.

بحث

در این ارزیابی اطلاعات مربوط به ۱۶۰ پرسشنامه تکمیل شده از دانشجویان رشته‌های توانبخشی در سال تحصیلی ۸۳ - ۱۳۸۲ مورد بررسی قرار گرفتند که در ۳ بخش به طور خلاصه به بحث پیرامون نتایج آن می‌پردازیم.

الف - وضعیت سرفصلهای آموزشی:

وضعیت محل تشکیل کلاسهای تئوری: بر اساس پیوستار ارزیابی، دانشجویان رشته‌های توانبخشی وضعیت محل تشکیل کلاسهای تئوری را به طور کلی با میانگین ۱۹/۷۹ و انحراف معیار ۳/۹۰ «نسبتاً مطلوب» ارزیابی نموده‌اند.

نتایج ارزیابی به تفکیک جنس و مقطع نیز این امر را تأیید می‌کند، با وجودیکه دانشجویان رشته مدیریت توانبخشی این موضوع را در سطح «نامطلوب» ذکر کرده‌اند، دانشجویان سایر رشته‌های توانبخشی آنرا «نسبتاً مطلوب» ارزیابی نموده‌اند.

تعداد اساتید در گروه آموزشی: به استثنای دانشجویان رشته گفتاردرمانی که به سطح «نسبتاً مطلوب» اشاره کرده‌اند، به تفکیک جنس، مقطع و سایر رشته‌های توانبخشی «نامطلوب» ارزیابی شده است. قدرت بیان و تفهیم مطالب درسی: که فقط در رشته کاردرمانی «نامطلوب» اظهار شده است و به تفکیک جنس، مقطع و سایر رشته‌های توانبخشی در سطح «نسبتاً مطلوب» اشاره شده است. برگزاری جلسات حل مشکل بالینی در طول ترم: به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی «نامطلوب» ارزیابی شده است. بقیه متغیرها در جدول شماره ۲ به تفکیک به وضوح مشخص شده است. (ج) درصد گزینه‌های بهترین و نامناسبترین وضعیت متغیرهای منتخب از وضعیت آموزشی به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی: در این بخش ۱۲ متغیر آموزشی مورد بررسی قرار گرفت که: درصد بسیار زیاد ضرورت وجود استاد راهنما، کمبود تعداد مراکز، کمبود تعداد اساتید در گروه و کمبود اساتید مجرب را معتقد بودند. درصد تعداد کم مراجعین در مراکز بالینی، «ناکافی بودن» امکانات سمعی و بصری و هماهنگی «کم» آموزش بالینی با دروس تئوری از مواردی است که جای تعمق و تجدید نظر دارد.

نتیجه‌گیری

- ۱- ناهماهنگی آموزش تئوری و بالینی
  - ۲- کمبود اساتید مجرب در آموزش تئوری و بالینی
  - ۳- مهمترین علل غیبت دانشجویان شیوه تدریس نامناسب بوده است
  - ۴- مهمترین علل غیبت اساتید مشکلات شخصی و اقتصادی بوده است
  - ۵- مهمترین برنامه پس از فراغت از تحصیل دانشجویان ادامه تحصیل و اشتغال بوده است
  - ۶- حدود نیمی از دانشجویان از تحصیل در رشته‌های توانبخشی راضی بوده‌اند
  - ۷- ضعف دسترسی دانشجویان به اساتید درسی و راهنما
  - ۸- ضعف دسترسی دانشجویان به قوانین و مقررات آموزشی
  - ۹- کمبود تعداد مراکز بالینی
  - ۱۰- کمبود امکانات و تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی
- نتیجه‌گیری کلی: در مجموع ارزیابی وضعیت آموزشی به شرح ذیل بوده است:
- الف- وضعیت محل تشکیل کلاسهای تئوری و عملی، اداره امور کلاسها، کارشناسان آموزش و نحوه ارائه دروس تئوری در سطح «نسبتاً مطلوب» بوده است.
- ب- وضعیت کلاسهای عملی، برنامه‌ریزی دروس، نحوه آموزش بالینی و وضعیت مراکز بالینی در سطح «نامطلوب» بوده است.

وضعیت کارشناسان آموزشی: مطابق پیوستار ارزیابی، دانشجویان رشته‌های توانبخشی در مجموع وضعیت این سرفصل را با میانگین $3/02$ و انحراف معیار $3/83$ «نسبتاً مطلوب» ذکر کرده‌اند که نتایج به تفکیک جنس و مقطع تحصیلی مؤید این موضوع است. در حالی که دانشجویان ارتوپدی فنی این وضعیت را «مطلوب» اظهار کرده‌اند، دانشجویان سایر رشته‌ها به سطح «نسبتاً مطلوب» اشاره نموده‌اند. وضعیت برنامه‌ریزی دروس: این سرفصل با میانگین $13/84$ و انحراف معیار $3/63$ به طور کلی «نامطلوب» ارزیابی شده که نتایج آن توسط دختران و پسران دانشجو به ترتیب، «نسبتاً مطلوب» و «نامطلوب» اظهار شده است که دانشجویان در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد به سطح «نامطلوب» اشاره کرده‌اند. در حالیکه رشته‌های کاردرمانی و مدیریت توانبخشی این مطلب را «نامطلوب» می‌دانند، دانشجویان سایر رشته‌ها آنرا «نسبتاً مطلوب» ارزیابی نموده‌اند. وضعیت نحوه ارائه دروس تئوری: پیوستار ارزیابی این سرفصل را با میانگین $34/03$ و انحراف معیار $7/47$ «نسبتاً مطلوب» معرفی می‌کند که به تفکیک جنس و مقطع تحصیلی نیز قابل تأیید است. در حالیکه دانشجویان رشته مدیریت توانبخشی این وضع را «نامطلوب» ذکر کرده‌اند، دانشجویان سایر رشته‌ها آنرا «نسبتاً مطلوب» ارزیابی نموده‌اند.

وضعیت نحوه آموزش در مراکز بالینی: این سرفصل توسط دانشجویان رشته‌های توانبخشی با میانگین $44/01$ و انحراف معیار $16/50$ «نامطلوب» ارزیابی شده است که نتایج ارزیابی، به استثنای رشته گفتاردرمانی که به سطح «نسبتاً مطلوب» اشاره دارد همان وضعیت کلی سرفصل را تأیید کرده است.

وضعیت مراکز بالینی: این سرفصل مطابق پیوستار ارزیابی با میانگین $8/33$ و انحراف معیار $8/33$ «نامطلوب» معرفی گردیده است که به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی همین موضوع صدق می‌کند. وضعیت گروه آموزشی: در مجموع وضعیت این سرفصل به تفکیک جنس و مقطع تحصیلی «نسبتاً مطلوب» ارزیابی شده است. با وجودیکه دانشجویان رشته مدیریت توانبخشی گروه آموزشی را «نامطلوب» معرفی نموده‌اند، دانشجویان سایر رشته‌ها به سطح «نسبتاً مطلوب» اشاره کرده‌اند.

ب) وضعیت متغیرهای آموزشی هر یک از سرفصلها به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی و براساس بیشترین ضریب همبستگی: در دسترس بودن تجهیزات و مواد آموزش برای استفاده دانشجویان: فقط از نظر دانشجویان ارتوپدی فنی «نسبتاً مطلوب» ارزیابی شده که به تفکیک جنس، مقطع و سایر رشته‌های توانبخشی «نامطلوب» بوده است.

۴- بین امکانات و محتوی آموزش نظری و بالینی برابری و هماهنگی وجود آید. در این زمینه عوامل آموزش اعم از نیروی انسانی، فضا و تجهیزات جایگاهی خاص دارد.

۵- جلب مشارکت کامل و اطلاع از میزان آمادگی هریک از گروههای آموزشی جهت انجام ارزیابی

۶- اعتبار علمی هردانشگاهی پس از اعضای هیئت علمی به روشهای آموزشی است که ارائه می‌دهد. در این زمینه، پیشنهاد می‌شود که نخست، زندگی استادان مجرب و متخصص که مشغول به تدریس هستند، درخور شخصیت و مقام علمی آنها تأمین شود، سپس با ایجاد تسهیلات مناسب برای دستیابی به منابع، از وجود ایشان برای تألیف، ترجمه، و تدوین کتابها و جزوات درسی استفاده شود. همچنین در جهت ارتقاء مستمر اعضای هیئت علمی امکانات لازم در دسترس آنان قرار گیرد.

۷- استفاده از اساتید مجرب و متخصص به صورت مدعو از سایر دانشگاهها.

۸- ترغیب و حمایت گروههای آموزشی جهت تشکیل کمیته‌های ارزیابی نظری و بالینی و تنظیم ساختار آن با مساعدت اساتید و دانشجویان مقاطع مختلف در راستای هماهنگی آموزش تئوری و بالینی.

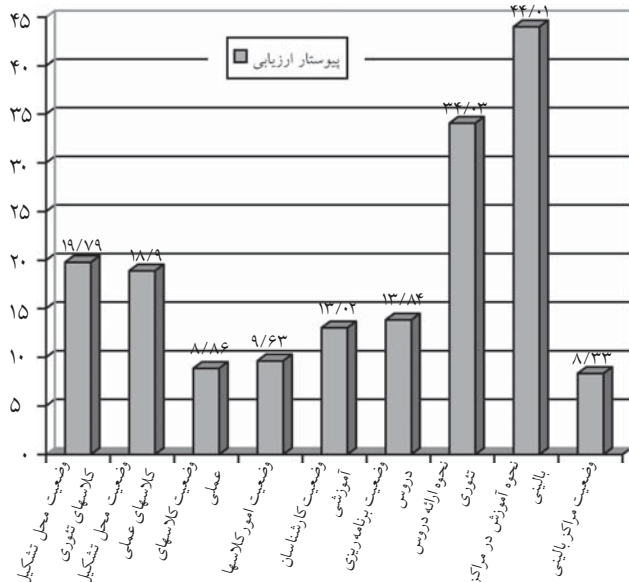
۹- اجرای طرح نیازسنجی آموزشی با مشارکت گروههای آموزشی و دانشجویان.

۱۰- انجام ارزیابی وضعیت آموزشی رشته‌های توانبخشی دانشگاه از دیدگاه اعضای هیئت علمی و مقایسه آن با نظرات دانشجویان.

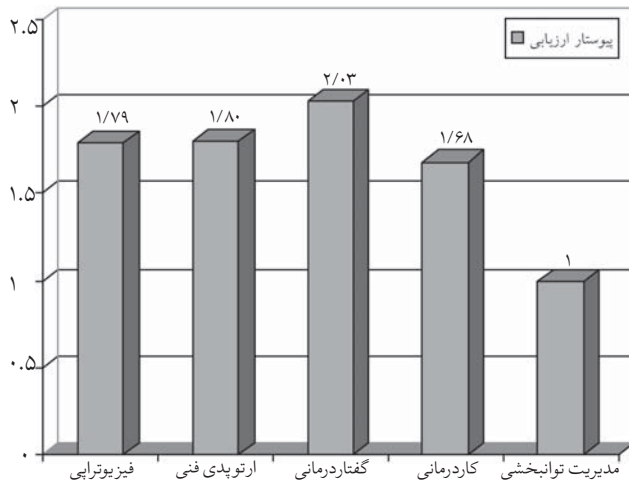
۱۱- اجرای ارزیابی بیرونی و درونی با تشکیل کمیته ارزیابی دانشگاه.

ج- وضعیت گروههای فیزیوتراپی، ارتوپدی فنی، گفتار درمانی و کاردرمانی در سطح «نسبتاً مطلوب» و گروه مدیریت توانبخشی در سطح «نامطلوب» ارزیابی شده است.

نمودار ۱- پیوستار ارزیابی وضعیت سرفصلهای آموزشی

نمودار ۲- پیوستار ارزیابی گروههای آموزشی به تفکیک رشته تحصیلی

پیشنهادات

۱- برنامه‌ریزی و طراحی جامع آموزشی با همکاری گروههای آموزشی با استفاده از نتایج حاصل از این طرح

۲- تأسیس و فراهم نمودن فیلد بالینی جهت ارائه مناسب آموزش در مراکز بالینی

۳- مشکل دسترس دانشجویان به قوانین و مقررات آموزشی، از طریق تدوین دفترچه راهنما برای دانشجویان در دانشگاه و قرار دادن آن (همه ساله) در اختیار دانشجویان ورودی جدید، حل می‌شود.

منابع

۱- شکیبایی، ج. و همکاران. بررسی وضعیت آموزشی دانشگاه از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه در سال ۱۳۸۰. خلاصه مقالات اولین همایش بین المللی اصلاحات و مدیریت تغییر در آموزش پزشکی، تهران، ۱۳۸۲

۲- شکورنیا، ا. و همکاران. مقایسه نظرات فارغ التحصیلان رشته تغذیه و اساتید گروه تغذیه دانشگاه علوم پزشکی اهواز درباره وضعیت فعلی آموزش رشته تغذیه. خلاصه مقالات اولین همایش بین المللی اصلاحات و مدیریت تغییر در آموزش پزشکی، تهران،

۳- کیدوری، و. و همکاران. طرح الگوی مناسب برای ارزیابی درونی گروه آموزشی پرستاری دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی به منظور ارتقاء کیفیت آموزشی

۴- وفائی، ا. آموزش عالی و رهیافت‌های آتی. فصلنامه علمی و پژوهشی شریف، سال پانزدهم، ۱۳۷۸، شماره ۱۵: ۱۶-۱۰

۵- بازرگان، ع. ارزشیابی آموزشی. انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۰

6- Timpson W, Andrew D. Rethin king student evaluation and the improvement of teaching: instrument for change the university of queensland” studies in higher education 1997; 22(1): 17-21

7- Cannon R, Newble D. A. Handbook for teachers in universities and colleges: a guide to improving teaching mothodes. Condon: kogan page 2000

۸- بازرگان، ع. آغازی بر ارزیابی کیفیت در آموزش عالی ایران، چالشها و چشم اندازها ترجمه داوود حاتمى، ۱۳۷۷، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی شماره ۱۶ - ۱۵ صفحات ۱۳۶ - ۱۲۵